

چرا متخلفان سابقه‌دار آزادانه به مناطق حفاظت‌شده بازمی‌گردند؟

داستان ناتمام شلیک به محیطبانان

گزارش

زهراکشوری

دبیر گروه زیست بوم

شکارچیان غیر مجاز محمود شهرداری محیطبان پارک ملی گلستان را به شهادت رساندند. روز چهارشنبه ۱۵ مرداد بود که محیطبانان حین گشت‌زنی در پارک ملی گلستان با ردپای شکارچیان مواجه شدند.

در درگیری پیش‌آمده، متخلفان اقدام به تیراندازی کردند که منجر به شهادت محیطبان شهرداری شد. او ۱۵امین محیطبانی است که جانش را فدای حفاظت از محیط زیست ایران می‌کند. شکارچیان اردیبهشت ماه امسال هم جان باسر مصدق، دیگر محیطبان گلستان را پس از ۱۸ سال تلاش برای حفاظت از مرال‌ها و شوکاها

گرفتند. پیش از این نیز در ۲۵ مهرماه ۱۳۹۷، تاج‌محمد باشقره، دیگر محیطبان این منطقه، توسط شکارچیان به شهادت رسید. شکارچی‌ها ۲۵ مهرماه ۱۳۹۷ جان شهید محیطبان «تاج‌محمد باشقره» را هم ستاندند. آثانی که باشقره را به شهادت رساندند، آزادند. آن‌طور که «حسن زاده» مدیر کل حفاظت محیط زیست گلستان به «ایران» می‌گوید: «قاضی برای آن که بتواند قتل را اثبات کند نیاز به ادله بیشتری دارد.»

در نهایت، ماجرا به قسامه رسیده است؛ باید ۵۰ نفر بایند و شهادت بدهند تا قاتل مشخص شود. هر دو متهم، سابقه‌دارند و پیش از این نیز بارها مسلحانه وارد پارک ملی شده‌اند. حسن‌زاده می‌گوید: «شهید محمد شهرداری هفته گذشته یکی از شکارچیان را که در حادثه شهادت شهید باشقره - در سال ۱۳۹۷ - حضور داشت تحویل قانون داد.» بندی‌قطور از خشونت، چگونگی شهادت این سه محیطبان پارک ملی را به هم وصل می‌کند به شهادت هدایت دیده بان که در روز چهارم شهادت «یاسر

فرمانده یگان حفاظت محیط زیست در گفت‌وگو با «ایران» خبر داد

تشکیل بانک اطلاعات شکارچیان غیرمجاز در دستور کار محیط زیست

گزارش

گروه زیست بوم / فرمانده یگان حفاظت محیط زیست کشور از در دستور کار بودن تشکیل بانک اطلاعاتی شکارچیان غیرمجاز و سطح‌بندی متخلفان شکارچی در مناطق حفاظت‌شده خبر می‌دهد.

سردار «رضا رستگار» در پاسخ به این سؤال که آیا در این سال‌ها، سازمان حفاظت محیط زیست یا مراجع قضایی نسبت به جمع‌آوری پرونده از افراد سابقه‌داری که به رغم داشتن حکم تخلف، محیطبانان را تهدید می‌کنند و تهدید را عملی می‌کنند، اقدامی نکرده‌اند؟ به مسأله برخورد با شکارچیان غیرمجاز و متخلفان حرفه‌ای اشاره می‌کند و می‌گوید: «در خصوص برخورد با متخلفان، ما آنها را سطح‌بندی می‌کنیم. افرادی که سابقه شزارت، جرائم خشونت‌آمیز یا جرائم ترکیبی دارند، به عنوان مخلان امنیتی و آرایش طبیعت شناسایی می‌شوند. نیروی انتظامی هم همین رویکرد را نسبت به ارادل و اوباش دارد. ما این افراد را به عنوان تهدیدهای امنیتی علیه طبیعت شناسایی کرده‌ایم و برخورد جدی با آنها در دستور کار است.»

رستگار از تشکیل بانک اطلاعاتی جامع شکارچیان غیرمجاز و متخلفان محیط زیستی خبر می‌دهد و

می‌گوید: «هم‌اکنون بانک اطلاعاتی از این افراد در حال تکمیل است. ما بر اساس نوع جرائم، سابقه محکومیت و ترکیب جرائم مرتکب‌شده، این افراد را شناسایی، سطح‌بندی و کنترل می‌کنیم.»

او در پاسخ به این سؤال که برنامه یگان حفاظت محیط زیست برای مقابله با شکارچیان که احکامشان به احکام باز تبدیل می‌شود و بار دیگر برای شکار و تهدید محیطبانان به مناطق حفاظت‌شده بازمی‌گردند، چیست، می‌گوید: «دقیقاً نکته‌ای است که ما هم به آن واقفیم، دو محور اصلی را در دستور کار داریم؛ اول تقویت قانون، دوم تشدید مجازات برای متخلفان. این اقدامات نیازمند هماهنگی با مقام قضایی است. در همین راستا، لایحه اصلاح قانون به‌کارگیری سلاح در مجلس مطرح شده و هماهنگی‌های لازم با کمیسیون‌های مربوطه در حال انجام است.» او می‌گوید: «در صورت تصویب نهایی این لایحه، ما هم حقوق شهروندی را رعایت خواهیم کرد و هم نیروهایمان را توجیه خواهیم کرد تا بتوانند در چهارچوب قانون از آن استفاده کنند.»

رستگار درباره پرونده شهید هدایت‌الله دیده‌بان نیز می‌گوید: «در این پرونده، دو نفر از عاملان دستگیر شده‌اند. نفر سوم که همچنان متواری است، به‌عنوان جانی تحت تعقیب، تصویر بدون پوشش چهره‌اش چند روز پیش با مجوز قضایی در رسانه‌ها منتشر شد. پلیس آگاهی قراچا و پلیس آگاهی استان‌های مرتبط، با هماهنگی سردار رادان و دستگاه قضایی، به‌طور جدی در

شکارچیان متخلف با پرداخت جریمه آزاد می‌شوند

گزارش

گروه زیست بوم / «رضا رستگار» فرمانده یگان حفاظت سازمان حفاظت محیط‌زیست کشور در مراسم تشییع شهید شهرداری خیر داد: «تا پایان سال، ۴۸۰ محیطبان جدید جذب می‌کنیم.» قدیر حسن‌زاده، مدیرکل اداره حفاظت محیط‌زیست گلستان نیز به «ایران» می‌گوید: «از این تعداد، ۲۶ محیطبان به گلستان اختصاص می‌یابد که ۲۰ نفرشان را به پارک ملی گلستان می‌فرستیم.»

کمبود شدید نیروی انسانی

حسن‌زاده مشکل اصلی استان را کمبود نیرو عنوان می‌کند: «با وجود افزایش پست‌های سازمانی از ۲۰۰ به ۶۰۰، به دلیل محدودیت مجوزهای استخدامی (۱۰ تا ۱۴ نفر هر دو سال) و بازنگستگی نیروها، تعداد محیطبانان عملاً در همان ۲۰۰ نفر ثابت مانده است.»

حسن‌زاده با اشاره به استانداردهای مصوب می‌گوید: «براساس چارت سال ۸۹، هر پاسگاه نیازمند ۱۳ محیطبان است (۷ محیطبان حداقل) تا پوشش ۲۴ ساعت با ۳ نیرو در هر شیفت امکان‌پذیر شود، اما در حالت حاضر هر پاسگاه تنها یک محیطبان دارد.» حسن‌زاده با اشاره به عدم رعایت استانداردها می‌گوید: «منطقه ۳۰ هزار هکتاری میرزابابلو تنها چهار محیطبان دارد که حتی با کمک همیاران نیز برای پوشش این وسعت کافی نیست. شکارچیان از این ضعف آگاهند و با اطمینان از کمبود نیروها، جسورانه وارد منطقه می‌شوند.» مدیرکل اداره حفاظت محیط‌زیست گلستان می‌گوید: «مشکلات معیشتی، مردم را به شکار غیرمجاز سوق می‌دهد. این معضل در همه مناطق از جمله جهان‌نما وجود دارد، اما در پارک ملی گلستان به دلیل وسعت و تنوع زیستی، حساسیت بیشتری دارد.» او می‌گوید: «در سال‌های اخیر با بهبود زیستگاه‌ها، بویژه افزایش آبشخورها و تقویت حفاظت، شاهد افزایش چشمگیر جمعیت حیات وحش بوده‌ایم. همین موضوع منطقه را به هدف جذابی برای شکارچیان تبدیل کرده است.» حسن‌زاده با اشاره به ضعف بازآرندگی قوانین می‌گوید: «شکارچیان می‌دانند جریمه می‌شوند، اما برخی برای فرار از مجازات، به درگیری و حتی کشتن محیطبانان متوسل می‌شوند. در سال‌های اخیر، گاهی محیطبانان مجبور به استفاده از سلاح شده‌اند، اما شعار ما همیشه این بوده است: «گشته بشویم، نه بکشیم.» هدف اصلی ما پیشگیری از درگیری‌ها از طریق فرهنگ‌سازی است.»

وی به ضرورت تجهیزات حفاظتی مانند دوربین‌های دید در شب و مدار بسته و پهباده‌ها اشاره کرده و

مصدق»، جانش را بر سر حفاظت از کل و بزهای منطقه خائیز در بههان خوزستان از دست داد. قاتل دیده‌بان، فردی سابقه‌دار است.

این فرد متخلف، سال گذشته نیز ۵ گلوله به هدایت‌الله دیده‌بان و ۱۱ گلوله به دیگر محیطبان‌های همراه او شلیک کرد: آن گلوله‌ها به سبزپوشان طبیعت نخورد، اما با وجود این سوابق، او به زندان نرفت، تا اینکه سرانجام تهدید خود را عملی کرد. آن روز، محیط زیست تنها هدایت‌الله دیده‌بان را از دست نداد. خواهر او نیز در مراسم خاک‌سپاری برادر، بر اثر سگته از دنیا رفت. گویی همان تیری که در منطقه حفاظت‌شده سینه «هدایت‌الله» را شکافت، در مراسم وداع، به شکلی غیر مستقیم، جان خواهرش را نیز گرفت. حال این سؤال اذهان بسیاری را می‌آزارد: چرا مجرمان سابقه‌دار می‌توانند به‌راحتی در مناطق حفاظت‌شده روی محیطبان‌ها اسلحه بکشند و آنها را به شهادت برسانند؟

حال پیگیری این پرونده هستند. متهم اما با تمام توان تلاش می‌کند از چنگال قانون فرار کند.»

فرمانده یگان حفاظت محیط زیست با اشاره به لزوم مشارکت مردمی در این زمینه، می‌گوید: «ما برای شناسایی این فرد متواری به کمک مردم نیاز داریم. از همه مردم عزیز، بویژه آتهایی که خود را دوست‌دار محیط زیست و حامی محیطبانان می‌دانند، انتظار داریم در این زمینه همکاری کنند. هرکس که اطلاعات یا سرخی از محل اختفای این فرد دارد، می‌تواند با شماره ۱۱۰ تماس بگیرد، به نزدیک‌ترین پاسگاه محیطبانی مراجعه کند یا اطلاعات خود را در اختیار مأموران قرار دهد.»

او تأکید کرد: «تمام سرنخ‌هایی که تاکنون به ما ارائه شده‌اند، با دقت بررسی و پیگیری شده‌اند. چتر اطلاعاتی ما فعال است و همه منابع رسمی و گزارش‌های مردمی را با جدیت دنبال می‌کنیم.» فرمانده یگان حفاظت سازمان محیط زیست به «ایران» می‌گوید: «در تمام این موارد ما مستندات و مدارک لازم را تکمیل کرده‌ایم و با دستور مقام قضایی، متهم را دستگیر می‌کنیم. همچنین، مواظدت حقوقی از سوی سازمان حفاظت محیط زیست برای خانواده‌ها انجام می‌شود.» او می‌گوید: «در تمامی موارد مشابه، ما تا تشکیل پرونده کامل، با همکاری دستگاه قضایی، اقدامات لازم برای بازداشت متهم را انجام داده‌ایم. همچنین سازمان، حمایت قضایی از محیطبانان و خانواده‌های آنان را در

محمود
شهرداری،
۱۵امین
محیطبانی است
که جانش را
فدای حفاظت
از محیط زیست
ایران می‌کند

قضایی تحویل داده شده است اما قضات دلایل و محدودیت‌هایی دارند، از جمله اینکه هنوز برخی مستندات پرونده به‌طور کامل تفریغ نشده، با دلایل اثبات جرم از نظر آنها کامل نیست. به هر حال قانون نیز به آنها اجازه داده تا پیش از صدور حکم، تمامی جوانب را بررسی کنند.»

سردار رستگار از جذب ۴۸۰ نیروی محیطبان تا پایان سال جاری خبر می‌دهد و می‌گوید: «برنامه‌هایی برای تقویت نیروی انسانی، تجهیز بهتر محیطبانان به سلاح و ابزار لازم و بویژه آموزش‌های تخصصی و مداوم در دستور کار قرار گرفته است. آموزش، مهم‌ترین ابزار ما برای کاهش آسیب‌هاست. با تکیه بر آموزش و حمایت قضایی، می‌توانیم از جان محیطبانان بهتر محافظت کنیم.»

دستور کار دارد. نمایندگان حقوقی ما در جلسات و مراجع قضایی حضور دارند و معاضدت حقوقی به‌صورت رسمی از طرف سازمان صورت می‌گیرد.»

رستگار می‌گوید: «برای اینکه خون این عزیزان پامال نشود، پیگیری حقوقی و امنیتی به‌صورت جدی در دستور کار است. در خصوص سه شهید (یاسر مصدق، هدایت‌الله دیده‌بان و محمد باشقره) که نام بردید، با وجود اینکه متهمان آنها دستگیر شده‌اند، اکنون روند رسیدگی در محاکم قضایی در حال انجام است اما باید این پرسش را محاکم قضایی پاسخ دهند که چرا با وجود دستگیری متهمان، هنوز رأی صادر نشده است.»

او می‌افزاید: «از سوی ما متهم پس از دستگیری، به دستگاه

حفاظتی می‌داند و می‌گوید: «مثلاً در فصل حساس زادآوری مرال یا سرشماری‌های جمعیت گونه‌های حیات‌وحش، در بازه‌هایی حدود چهل تا پنجاه روز، گروه‌های مختلفی را - هم از جوامع محلی و هم از علاقه‌مندان به محیط زیست در سطح کشور- با خود همراه می‌کردیم. حضور این گروه‌ها، به جرأت می‌توان گفت بالاترین سطح حفاظت فیزیکی و انسانی را در

پارک ملی گلستان رقم می‌زد.» تیموری می‌گوید: «ما حتی در طرح‌های سرشماری گونه‌های جانوری، از خود شکارچیان سابق و حتی برخی متخلفان محیط زیستی کمک می‌گرفتیم. این افراد اغلب اطلاعات میدانی بسیار دقیقی داشتند. ما با آنها گفت‌وگو می‌کردیم و به حرف‌هایشان گوش می‌دادیم، همچنین به آنها فرصت می‌دادیم در فرآیند حفاظت شرکت کنند. نتایج کار را از نزدیک ببینند و لمس کنند که جمعیت حیات وحش واقعاً در حال رشد است.»

به گفته تیموری، «این افراد با چشم خود می‌دیدند که حضورشان نه تنها مانع نیست، بلکه می‌تواند مفید باشد. این تجربه باعث ایجاد احساس تعلق، مشارکت و احترام متقابل می‌شد. در کنار آن، برنامه‌های فرهنگی و آموزشی هم در روستاهای اطراف اجرا می‌کردیم. ما با شوراها جلسه می‌گذاشتیم، به مساجد می‌رفتیم، حتی گاهی به شکل خانه‌به‌خانه با شکارچیان صحبت می‌کردیم.»

او می‌گوید: «در برخی مناطق که جمعیت اهل سنت حضور داشتند، از طریق مراسم‌های مولودی خوانی و آیینی که در مساجد برگزار می‌شد، با کمک اعضای شورای محلی شرایط را برایمان فراهم می‌کردند که ما بتوانیم حضور پیدا کنیم و درباره حفاظت صحبت کنیم. این فضاها نه رسمی بود، نه شعاری. ارتباط انسانی و صادقانه با مردم برقرار می‌کردیم. در واقع هدف ما این بود که مردم دیده شوند. نه فقط به‌عنوان گروه هدفی که باید کنترل شوند، بلکه به‌عنوان بازیگران اصلی حفاظت از طبیعت. تجربه به ما نشان داد که حتی شکارچیان سابق، وقتی احساس کنند در روند حفاظت دیده می‌شوند و حرفشان شنیده می‌شود، نه تنها مانع نیستند، بلکه می‌توانند به‌عنوان نگهبان واقعی طبیعت نقش ایفا کنند.»

برخی متخلفان قابل بازگشت نیستند

تیموری درباره برخی شکارچیان متخلف می‌گوید: «با اینکه شخصاً به مجازات‌های سنگین مثل اعدام یا زندان‌های طولانی اعتقادی ندارم، اما در عمل دیده‌ام که برخی افراد با وجود آموزش، هشدار و حتی ترجم‌های مکرر، دیگر قابل بازگشت نیستند.»

او با اشاره به تهدیدات جدی علیه محیطبانان می‌گوید: «برخی متخلفان ده‌ها پرونده تخلف، درگیری مسلحانه و حمل سلاح غیرمجاز مانند کلاشینکف دارند. این افراد تهدید مستقیم رای محیطبانان و حیات‌وحش هستند. قانون باید با قاطعیت اجرا شود و مجازات‌ها بازدارنده باشد، وگرنه هم هزینه دستگاه قضایی افزایش می‌یابد، هم جان محیطبانان و مردم به خطر می‌افتد.»

گزارش

گروه زیست بوم / مهدی تیموری، مدیر سابق پارک ملی گلستان (۱۳۹۶-۱۴۰۲)، از جمله مدیران موفق این منطقه حفاظت‌شده شناخته می‌شود. در دوران او تخلفات کاهش یافت، مشارکت مردمی افزایش پیدا کرد و جمعیت گونه‌های جانوری رشد چشمگیری داشت، هرچند خودش تأکید می‌کند که تخلفات هرگز به صفر نمی‌رسد.

اگرچه در این دوره شهادت محیطبان محمد باشقره (۱۳۹۷) اتفاق افتاد، اما تیموری توانست با همراه کردن جوامع محلی سه استان خراسان شمالی، سمنان و گلستان، گام‌های مؤثری در حفاظت از این زیست‌بوم ارزشمند بردارد. شهادت دو محیطبان گلستان در چهار ماه اخیر این سؤال را برجسته کرده: آیا تداوم کار شورای راهبردی تیموری با حضور متعهدان محلی می‌توانست از فاجعه اخیر در پارک

ملی گلستان جلوگیری کند؟ هرچند پاسخ قطعی وجود ندارد، اما تجربه مدیران موفق منطقه نشان می‌دهد راه حفاظت مؤثر، کاهش تنش‌ها و افزایش مشارکت محلی است.

مهدی تیموری یکی از مهم‌ترین اقدامات دوران مدیریت خود در پارک ملی گلستان را راه‌اندازی «مدیریت مشارکتی» در سطح منطقه می‌داند. به گفته او، این شیوه به جای تصمیم‌گیری یک‌جانبه توسط سازمان، بر تشکیل شورای راهبردی متشکل از نمایندگان اقوام مختلف، سمن، ها، معتمدان محلی، مقامات سیاسی سه استان درگیر (گلستان، سمنان و خراسان شمالی) و کارشناسان استوار بود. او این مدل را در کاهش تهدیدها و بازسازی اعتماد مؤثر می‌داند: «شورای راهبردی واقعاً کارآمد بود؛ هم در کاهش تخلفات، هم در کاهش درگیری‌ها و هم در ایجاد حس مسئولیت‌پذیری در مردم. وقتی جوامع محلی خود را در تصمیم‌گیری شریک بدانند، همراهی بیشتری در فرآیند حفاظت خواهند داشت. این مشارکت نه تنها هزینه‌های مالی، بلکه هزینه‌های انسانی را نیز کاهش می‌دهد.»

تیموری راه‌حالی عملی برای ادامه این مسیر نیز پیشنهاد می‌دهد: «می‌توانیم از ظرفیت جوامع محلی استفاده کنیم؛ مثل راه‌اندازی تعاونی‌ها برای شکارچیان سابق و جذب آنها به‌عنوان همیاران محیطبان. به جای آنکا به زور و جریمه، باید مردم را در منافع حفاظت شریک کرد.»

اما چرا این مدل متوقف شد؟ تیموری در پاسخ می‌گوید: «مثل بسیاری از طرح‌ها در کشور، این تجربه هم قربانی تغییر مدیریت و نگاه سلیقه‌ای شد. با رفتن من، شورا منحل شد. متأسفانه، دوباره به همان الگوی کلاسیک برگشتیم؛ مدلی که در آن مردم بیرون از حلقه تصمیم‌گیری قرار دارند.»

حفاظت مشارکتی

او، بر این باور است که حفاظت از محیط زیست بدون

معیشت
جایگزین،
گردشگری
پایدار،
بوم‌گردی،
زنجیره‌های
سبز تولید و
مشارکت‌های
اجتماعی،
همه اینها
باید همزمان
با حفاظت
رشد کنند.
ما نمی‌توانیم
با شعار
و برخورد
قهری،
حفاظت
را تضمین
کنیم.

مردمی کردن
حفاظت،
یعنی دادن
منفعت
به مردم و
اعتماد
به آنان

توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی جوامع محلی امکان‌پذیر نیست. او می‌گوید: «بخشی از مشکلات موجود ناشی از تبدیل خود در پارک ملی گلستان را راه‌اندازی «مدیریت مشارکتی» در سطح منطقه می‌داند. به گفته او، این شیوه به جای تصمیم‌گیری یک‌جانبه توسط سازمان، بر تشکیل شورای راهبردی متشکل از نمایندگان اقوام مختلف، سمن، ها، معتمدان محلی، مقامات سیاسی سه استان درگیر (گلستان، سمنان و خراسان شمالی) و کارشناسان استوار بود. او این مدل را در کاهش تهدیدها و بازسازی اعتماد مؤثر می‌داند: «شورای راهبردی واقعاً کارآمد بود؛ هم در کاهش تخلفات، هم در کاهش درگیری‌ها و هم در ایجاد حس مسئولیت‌پذیری در مردم. وقتی جوامع محلی خود را در تصمیم‌گیری شریک بدانند، همراهی بیشتری در فرآیند حفاظت خواهند داشت. این مشارکت نه تنها هزینه‌های مالی، بلکه هزینه‌های انسانی را نیز کاهش می‌دهد.»

لزوم تغییر نگاه سازمانی

مهدی تیموری بر ضرورت تغییر رویکرد سازمان حفاظت محیط زیست تأکید دارد: رویکردی که به گفته او، باید از تمرکز صرف بر حفاظت انضباطی، به مشارکت واقعی مردم تغییر کند. او می‌گوید: در مناطقی مثل گلستان که با تنوع قومی و وابستگی معیشتی برخی جوامع به شکار مواجه هستیم، بدون ارائه راهکارهای جایگزین نمی‌توان انتظار همراهی مردم را داشت. این رویکرد نه تنها به حفاظت پایدار نمی‌انجامد، بلکه هزینه‌های جانی، مالی و اجتماعی را نیز افزایش می‌دهد.»

از شکارچیان متخلف تا حافظان داوطلب

او یکی از نمونه‌های موفق دوره مدیریت خود را، جلب مشارکت واقعی گروه‌های مختلف مردم در عملیات‌های حساس